

Magjan Jumabaý

Category: Kitapcy, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly
написано kitapcy | 23 январа, 2025

Magjan Jumabaý MAGCAN CUMABAY

*“Uzakta azap çeken kardeşim,
Kurumuş lale gibi solan kardeşim,
Kuşatılmış pek çok düşmanın ortasında,
Göl gibi göz yaşını döken kardeşim ”.*

Yukarıda andığımız bu mısralar, Türk milletinin bir ferdi tarafından, kendisinden binlerce km uzaklıktaki bir kardeşinin

başına gelenlerden dolayı duyduğu üzüntünün bir göstergesi olarak, kelimelere dökülmüştür. Bu satırları yazan kişi ne kadar asil bir insandır. Günümüzün menfaat dünyasında aynı ana, babadan doğan kardeşlerin bile birbirinin kuyusunu kazdığı bir sırada, işte Magcan Cumabay adlı bir yiğit adam, başta bu mısraları ve Türk olması yüzünden ölüme gitti. Türk milletinin doğusundan batısına, güneyinden kuzeyine içindeki gizli koru alevlendirecek, büyük hedeflere götürecektir böyle kahramanlara ihtiyacı vardır.

Yüce Türk milletinin her ne kadar eli-kolu bağlansa, Türk çocuklarının birtakım önemli mevkilere geçmelerinin önü alınmaya çalışılsa, dört taraftan kuşatılsa da, onun halâ Magcan'a benzeyen milyonlarca fedakâr evladı mevcuttur. Türklüğün mukadderatı ülkelerini ve milletlerini karşılıksız seven bu Türkçülerin elindedir. Türk milletinin ebediliği onların varlığı ile eş değerdir.

Magcan Cumabay 1893'te Kazakistan'ın Akmola bölgesinde doğmuş bir Türk milliyetçisidir. Dünyaya geldiği çağda, ülkesi Rus işgali altında idi. Onun çocukluk yıllarında Rusya'da I. Bolşevik ihtilali gerçekleşmiş; gençlik zamanında da 1917 Komünist devrimi olmuştu. Magcan'ın bu vakitlerde Türkistan'ın pek çok önde gelen aydınıyla da tanışıp, karşılıklı fikir alış-verişinde bulunduğunu görürüz. İşte o, bu ortamda kendisini yetiştiren, birkaç yabancı dili mükemmel bilen, bir şair, bir fikir adamı, her şeyden öte bir Türk milliyetçisiydi. Türklerin Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen, Tatar vs. isimleri altında kabile milliyetçiliğiyle değil, birlik içinde, büyük Turan ülküsüyle selamete çıkacağına inananlardandı.

Bununla beraber Rus çarlığı dağılırken bir kısım Türk milliyetçisi kurtuluşun önce bölgesel hürriyetlerin sağlanmasıyla kazanılacağını düşünüyordu. Bu yüzden Rusya'da, I. Bolşevik ihtilalinden sonra Kazak Türklerinin bağımsızlığını sağlamak amacıyla bir "Alaş Hareketi" başlatılmıştı (bütün Kazak Türkleri kendilerinin Alaş adlı bir atadan türediklerini sanırlar).

Magcan da, Alaş üyelerinden birisiydi. Ancak Rus Çarlığında meşruti yönetimin feshi ve arkasından çıkan I. Dünya Savaşı bu

hürriyet faaliyetlerine set çektiyse de, Türk-Kazak milliyetçileri özellikle 1916 Türkistan Ayaklanmasında aktif rol oynadılar. İstiklal ortamının sağladığı ferahlıktan da yararlanan Alaş Orda Partisi, 1917 ağustosunda Alihan Bökey idaresinde Kazakistan hükümetini kurdu. Alaş Orda Hükümeti, Kızıl ve Beyaz Ruslar arasında sıkışmış olmasına rağmen, bölgede otoritesini yerleştirmiş ve başka sahalarda da önemli icraatlar da bulunmuştur. Bu hükümet bir yandan kendi sınırları içerisinde idari ve adli müesseseleri kurma, asayişini temin ve hukuk düzenini yerleştirme hususunda tedbirler almakta ve bir yandan da askeri teşkilat ile bunun kurulamadığı yerlerde milis grupları oluşturarak, müdafaaya temel hazırlıyordu. Eğitim, yayın ve başka kültür işlerine de önem verildi. İktisadi konular içerisinde en başta Türklerden gasb edilerek Rus göçmenlerine dağıtılan toprakların iadesi ve Kazak Türklerinin iskânı üzerinde durulmaktaydı.

Ama, komünistler iktidara geldikten sonra tam bağımsızlık yanlısı bütün Türkçüler birer birer ortadan kaldırıldı. Bununla beraber, onların da aralarında anlaşmazlıklar doğdu. Turar Rıskulov ve Sultan Galiyev gibiler Sovyet-Rusya'ya halâ güvenirlerken, bir kısım Türkçüler de hürriyetin hiçbir ülkenin yardımı olmadan kazanılacağına inanıyorlardı. Neticede hemen hemen üç sene süren kanlı savaşlardan sonra, mart 1918'de Alaş Orda Hükümeti dağıtıldı. Sovyet Rusya Kazaklar için bir hükümet kurdu ve Orenburg'u da başkent yaptı (1919).

UZAKTAKİ KARDEŞİME

MAĞCAN CUMABAY

Türk Dünyasının Büyük Evladı Kazak Şair
Mağcan Cumabay'ın Doğumunun 125. Yılına Armağan

Şiir

Öğrenim hayatı sırasında Kazan'a giden ve buradaki Türk milliyetçileriyle de tanışma imkânı yakalayan Cumabay, Alaş Hareketi içinde de yer almıştı. 1922 senesinde bir davet üzerine Taşkent'te de bulunan Mağcan Cumabay, burada da birtakım şiirlerini yayınlama fırsatını yakaladı. Türkistanlı ve İdil-Uralı aydınların yazı yazdığı pek çok gazete ile dergide şiirler kaleme alan Mağcan Cumabay, 1925'e kadar Sovyet-Rus hükümetiyle mücadelesini sürdürdü. Bu arada Moskova'da bazı edebiyatçılarla yaptığı toplantılar komünistleri ürkütmeye başlamıştı.

O elbette ki, uzaktaki kardeşleri Türkiye Türklerinin İstiklal

Savaşını da yakından takip ediyordu. Sovyet-Rus imparatorluğundan kalkıp, Türk Kurtuluş Harbine katılamamıştı, fakat en iyi yaptığı işle, yani şiirle bu mübarek davaya destek vermek amacıyla “Alıstaki Bavrıma” (Uzaktaki Kardeşime) adlı, o müthiş ve anlamlı mısraları yazdı. Zaten çoktan beridir KGB tarafından izlenen Magcan’ın bu teşebbüsü komünist canileri daha da kızdırdı. Bundan başka yine bütün Türk Dünyasınca bilinen “Türkistan” şiiri de onun sarsılmaz ve tartışılmaz Türkçülüğünün bir dışa vurumuydu. Bu yüzden zindanlara atıldı ve 1930’da sürgüne gönderildi. Ama bu yiğit Türk milliyetçisi omuzlarındaki ağır baskıya rağmen, hiçbir vakit haklı davasından geri durmadı. Dolayısıyla o ve onun gibilerin hayatı birtakım sahte kahramanlarca örnek alınmalıdır.

Magcan Cumabay 1936’da hapisten çıktıktan sonra Almatı’ya döndü ise de, KGB peşini bırakmadı. Bazı Kazak Türk aydınlarını ihbar etmesi yolunda baskılar başladı. Ancak böyle bir alçaklığa yanaşmayınca, bir kez daha yabancı casusu olmakla suçlanarak tutuklandı. Kendisine akla-hayale gelmeyen işkenceler yapıldı ve bütün bu eziyete dayanamayan Magcan, bütün söylediklerinizi kabul ediyorum, demek zorunda kaldı.

Daha gencecikti. 45 yaşlarındayken, dünyanın gelmiş-geçmiş en büyük canisi Stalin şeytanının emriyle 1938’de kurşuna dizildi. Onun ölüm yılıyla, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün ölümünün aynı seneye denk gelmesi, kimilerince tesadüf olarak yorumlanır. Durum hiç de öyle değildir. 1935’lerden 1945’lere kadar devam eden on yıl içinde, eli kanlı Stalin alçağı Türklere yapmadığı kötülüğü bırakmadı. Ayrıca bütün milliyetçi Türk aydınlarını da ortadan kaldırarak, tarihin en acımasız diktatörlerinin başında yer aldı.

Magcan hakkındaki yazdıklarımıza, yine onun “Türkistan” şiirinden yapacağımız bir nakil ile son vermek istiyoruz. Ruhu şad olsun.

“Türkistan eki dünya esigi goy,
Türkistan er Türk’ting besigi goy,
Tamaşa Türkistan ’day yerde tungan,
Türk’ting Tengri bergen nesibi goy”.

Prof. Dr. Saadettin Yağmur GÖMEÇ

“Türk Tarihinin Kahramanları: 49- Magcan Cumabay”, Orkun, Sayı

112, İstanbul 2007. Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly